

Stinas

artiklar 31

INNEHÅLL

- 3-5 Jobba hemifrån
- 6-7 Olika stygn och sömsätt
- 8-9 Ögonen och kontaktlinser
- 10 Få diskhon skinande ren
- 11 Folk läser olika på internet
- 12 Hiphopen fyller 50 år
- 13 Folk köper mer godis
- 14 Dåligt på gruppboenden
- 15 Ingen speciell bulle
- 16 Stopp för bensin- och dieselbilar
- 17 Smarta knep i köket
- 18-19 Kommunikation
- 20 Det svenska musikundret
- 21 Lite småländsk historia
- 22 Kurrande och spinnande
- 23-29 Dialekter
- 30 DHR 100 år
- 31 Svenskkanadensare
- 32-33 Norskamerikaner
- 34-35 Hjälp i nöd på väg och bilbärgning

Jobba hemifrån

KÄLLA: poolia.se

En del arbetsgivare väljer att erbjuda sina anställda att kunna jobba hemifrån.

Många anser det vara en lyx och en förmån.

Andra argumenterar för att man inte ska ta med jobbet hem.

Fördelar

Det kan vara bra om man t. ex. ska ha hantverkare på besök och måste stanna hemma under dagen. Eller om man känner att man behöver arbeta ostört.

Eller om man bara gillar att ha valmöjligheten att kunna jobba hemifrån.

Man sparar tid och undviker stress genom att inte behöva slösa tid på att transportera sig till jobbet. För barnfamiljen ligger ofta förskola och skola nära hemmet. Det gör att man slipper den stress som kan uppstå p.g.a. hämtning och lämning.

Anställda uppskattar företag som ger dem tillit att disponera sin egen tid. Olika personer är helt enkelt effektiva på olika sätt.

Bra ekonomiskt för många, man sparar pengar både på att slippa transporter och köpa färdig eller halvfärdig mat.

Nackdelar

Nackdelar med att jobba hemifrån kan vara att man aldrig lämnar sin arbetsplats och därför inte kan komma i ner i varv och få vila.

Det kan vara svårt att skilja mellan jobbet och hemmet när man är i samma byggnad hela dagarna. Det är även lätt att jobba även utanför arbetstid, vilket gör att linjerna mellan arbete och fritid suddas ut.

Allt fler blir påverkade av att vi spenderar mer och mer tid online. Det gör att vi enklare kan jobba hemifrån och därmed inte får chansen till att koppla av och koppla ned.

Hur mycket man påverkas negativt av det är helt beroende på vilken typ av person man är och hur lättstressed/stresstålig man är.

Många menar på att hemmet ska vara en fristad utan jobb, så att hjärnan får vila.

Men det är ju inte bara jobb som håller igång hjärnan på ett osunt sätt.

Disciplin

Det är lätt att sätta på TV eller ta hand om tvätten på arbetstid. Det kan påverka effektiviteten negativt.

Socialt

Om man jobbar hemifrån tillfredsställs inte det sociala behovet.

Distans- och hemarbete

I vissa jobb kan man behöva jobba hemifrån.

När man jobbar på distans och har sin arbetsplats på annan ort är det inte ovanligt att man erbjuds att jobba hemifrån.

Vanligtvis jobbar man då över internet och kan koppla upp sig mot företagets server.

Om man t. ex. flyttar kan man i vissa fall ha möjligheten att jobba kvar på sitt företag och med sina kollegor, men hemifrån. Om det finns ett lokalt kontor kanske kollegorna där inte ens vet vem man är.

Det vanligaste är dock fortfarande att arbetsgivaren vill ha sin anställda på plats, främst om man jobbar inom ett team.

Exempel på yrken där man kan jobba hemifrån

Säljare

Journalist/skribent

Utvecklare/programmerare

Rekryterare

Distanslärare

Två av dessa kategorier finns faktiskt i min egen familj.

För egen del

Sedan jag började jobba med Öbackabrus våren 2011 har jag ofta skrivit artiklar när andan fallit på, såväl tisdag kväll som söndag förmiddag.

Under den 6 månader långa pandemi-stängningen våren-hösten 2020 satt jag hemma och skrev hundratals artiklar, för att få dagarna att gå.

Det var bara skriva artiklar och leta bilder jag kunde göra hemifrån också.

De artiklarna blev starten för de här häftena.

Strax efter att vi öppnat igen fick jag en idé om att göra en intervju.

Något mer än att bara skriva – som jag hade ägnat det senaste halvåret åt.

Det är den intervjun som är publicerad i Öbackabrus i juni och september 2021.

Sedan några veckor och oklart antal månader framöver pågår byggjobb i anslutning till Papper och Stygns lokaler. Så jag blev erbjuden att få jobba hemifrån idag, onsdagen den 11 oktober, p.g.a. arbetsmiljön det innebär (sedan bygget startade har ström brutits, väggar skakar, hög ljudnivå).

Att följa en arbetstid eller skoltid hemifrån är inte så lätt utan en förutbestämd plan.

Dagens plan redan innan jag visste att det skulle vara bättre att jobba hemifrån var att göra research och skriva artiklar till den här artikelfilen.

Inte lika lätt hemma som på jobbet visade det sig.

Det tog mig 1,5 timmes snurrande runt på nätet att dyka på den här idén. I normala fall har jag redan 3-4 idéer klara dagen innan om vad jag ska sätta igång med.

Beroende på vad som händer i övrigt i mitt liv.

Jag trivs, och har alltid gjort, med att jobba hemifrån den dag och tid på dygnet när andan faller på. När jag gick i skolan pluggade jag hellre en lördag än efter skolan om jag kunde styra det.

Men om jobba hemifrån är frivilligt. Eller om det är för att hålla tankarna och känslorna på något bättre än annat som snurrar.

En stor likhet för mig mellan hemstudierna under kommunalstrejken i gymnasiet då jag bodde på elevhem och hemmajobbet nu när jag bor på gruppboende är att berörda personer ska veta att jag inte är hemma och inte för att vara ledig, utan för att jobba. Fördelen i gymnasiet var att alla eleverna på elevhemmet satt i samma båt och under en längre sammanhängande tid, nu är det bara jag som jobbar hemifrån och någon dag här och där.

Olika stygn och sömsätt

KÄLLA: margaretha.se,
slojdkommerlastad.se

Var kommer broderi ifrån?

Broderi i olika former har funnits lika länge som människan har kunnat framställa tyg. Idag broderar man över hela världen, men man tror att broderiet har sitt ursprung i Kina och den Främre Orienten. Ordet broderi kommer från det franska ordet broderie som betyder utsmyckning.

Tips

Använd en tråd som är lika lång som din arm. Är tråden för lång trasslar den lätt till sig och det blir krångligt och jobbigt.

Korsstygn x

Det vanligaste stygnet.

Broderas i 2 steg, först ett högerlagt stygn som sedan broderas över med ett vänsterlagt stygn. Det färdiga stygnet bildar ett kors (kryss) på rätsidan och lodräta stygn på avigsidan. För att få ett bra resultat är det viktigt att de överlagda stygnen går åt samma håll. Du kan antingen brodera ett korsstygn i taget, eller först brodera en rad med halva korsstygn och sedan gå tillbaka med korsande stygn för att få hela stygn.

Petit point /

Halva korsstygn.

Plattsöm

Kan broderas ensidig eller liksidig. Med liksidig plattsöm ser det likadant ut på rätsidan som på avigsidan. Vid ensidig broderas endast konturen och man ser bara de små stygnen på avigsidan.

Dubbla efterstygn

Broderas emot dig, 2 steg framåt och ett steg tillbaka.

Nålen sticks in tätt intill föregående stygn och man gör ett dubbelt så lång stygn framåt.

Langettstygn

Broderas alltid vågrät från vänster till höger. Tråden läggs under nålspetsen.

Stygnen kan göras olika långa och läggas olika tätt eller i grupper.

Kan användas till kantsöm, knapphål och att fästa lappar med.

Kedjesöm

Består av små öglor som på rätsidan bildar en kedja.

Nålen sticks upp i översta punkten och tråden läggs i en slinga åt vänster. Nålen sticks sedan ner intill uppstickspunkten och upp en bit längre ner med tråden under nålspetsen.

Schattérsöm

Består av mer eller mindre tätt lagda, olika långa stygn.

Används ofta till att fylla större ytor.

Stjälkstygn

Sneda stygn.

Nålen sticks ner så långt upp som man har tänkt sig stygnlängden och går sedan upp intill det föregående stygnet.

Används ofta till kontursöm.

Efterstygn/sticksöm

Ett jämlångt stygn på diagonalen.

Dessa stygn används ofta till att brodera konturer och små detaljer med.

Oftast broderas det som rät linje över eller intill redan broderade stygn.

Stick ner nålen bakom där man tidigare stack upp nålen och den sticks upp lika långt framför tidigare nedstick.

Franska knutar

Sno tråden om nålen medan du håller tråden stramt, stick ned nålen nära uppsticket. Ju fler varv som snurras runt nålen desto större blir knuten.

Mille fleurs/öglestygn

Används oftast till att brodera små blad eller fina detaljer.

Man sticker upp nålen där man vill att stygnet ska börja, lägger tråden i en ögla så stor som man vill ha den och sticker sedan ner nålen vid uppsticket. Trä därefter upp nålen på insidan av öglan på andra sidan och för ett litet stygn över öglan för att hålla den på plats.

Långstygn

Långstygn används ofta när barn ska sy tavla.

Då gör man långa stygn över hela ytan som ska täckas av samma färg.

Ett misstag jag gjorde på min Bambitavla var att där det blev trångt (ett eller två stygn hade fått plats) fick jag för mig att sy lodrätt. Det syns. Inte snyggt.

Förstygn

En enkel söm. Den sys upp och ner upp och ner, genom tyget.

Kan användas för att träckla, d.v.s. snabbt och tillfälligt sy ihop 2 tygbitar. Kanske för att de ska hållas på plats när man sedan ska sy sömmen som ska vara där. Eller för att man ska prova om något passar innan man syr fast. Den träcklade sömmen tas sedan bort.

Kan även användas för att sy fast något på ett annat tyg. Eller som dekoration i broderi.

Om du syr ihop 2 tygbitar med förstygn och sedan viker ut tygbitarna, får du en vågig sammanfogning. I vissa sammanhang kan det vara dekorativt.

Ögonen och kontaktlinser, optikern svarar

KÄLLA: expressen.se

Träna bort synfel?

Det enkla svaret är nej. Om man t. ex. är närsynt så beror det oftast på att ögat är för långt, eller att hornhinnan är för kupig, vilket leder till att bilden fokuseras framför näthinnan.

Vi kan inte träna ögat kortare eller hornhinna mindre kupig.

Däremot finns det en del ögonsyndrom som är kopplade till synen och dess muskulatur som man kan avhjälpa med synträning (den mening- en känner jag igen från artikeln om skelning i ett tidigare häfte).

Synfel ärftligt

Synfel är ärftligt och det finns en ökad risk att barnet drabbas om båda föräldrarna har synfel. Är båda föräldrarna närsynta så är sannolikheten cirka 50% att barnet blir det också.

Man kan motverka det i ung ålder och minska risken för sjukliga förändringar på ögonbotten med 40%.

Det är därför av yttersta vikt att barn kontrollerar synen regelbundet.

Man kan inte förhindra närsynthet men i dagsläget finns det synhjälpmedel som avsevärt kan reducera tillväxten om man börjar i tid.

Månadslinser

Det är 30 dagar som gäller.

Många tror att om linserna ligger i sin vätska utan att användas så ”sparar” man dagar, men det gör man inte.

Efter 30 dagar är linserna förbrukade oavsett.

Gnugga månadslinser

De flesta månadslinser är idag tillverkade i ett silikon-hydrogelmaterial. På dessa linser bildas fettavlagringar som måste gnuggas bort. Att linserna bara får ligga i linsvätska tar inte bort beläggningarna. Om vi får för mycket fettbeläggningar på våra linser påverkas komforten, synskärpan och ogenomträngligheten för syre i linsen.

Torr i ögonen med linser

Ögat behöver kontinuerlig återfuktning. Det reglerar tårfilmen.

Mjuka kontaktlinser suger åt sig vätska från tårfilmen, så återfuktningen hämmas. Bär man linser länge kan ögonen därför kännas torra och trötta. Idag finns det linser med återfuktande molekyler i sig eller är vitaminberikade och innehåller en syra för att motverka detta.

Försvinna bakom ögonen?

Nej, vi har en omslutande bindvävshinna kring ögat som förhindrar att något kan åka in bakom ögonen. Däremot kan linser hamna bakom ögonlocken. Då kan man ta lite ögondroppar och varsamt trycka fram linsen igen. Om man inte lyckas få ut linsen själv kan man kontakta optikern som kan hjälpa till.

Förvara inte i badrummet

I badrumsluften finns det mycket bakterier, så som stafylokocker och streptokocker, som kan ge ögoninfektion. Man bör därför inte förvara linser eller rengöra linsetui och låta det lufttorka i badrummet.

Om man upplever sig själv som lite slarvig rent generellt så kan det vara bra att hålla sig till endagslinser. En ny fräsch lins varje dag eliminerar många risker som uppkommer av handhavandefel, t. ex. dålig rengöring av kontaktlinsen och tillhörande etui.

Linser vid pollenallergi?

Det kan gå bra. Här handlar det framför allt om hur man själv upplever det. Om ögonen blir röda och irriterade under pollensäsongen ska man inte bära linser. En del allergiker upplever dock att linserna fungerar som ett bandage, att de skapar ett extra skydd mot pollenkornen. De upplever sig mindre besvärade med linser.

Tillpassning av kontaktlinser

Först gör man en synundersökning hos optikern. Med ett biomikroskop bedömer optikern sen om man har de rätta förutsättningarna för att ha linser. Utifrån korrigeringsbehovet och när man vill använda linser kan man sedan diskutera vilken typ av lins man ska prova. Optikern går igenom hantering, skötsel och realistiska förväntningar. All information får man även skriftligt. Efter det beställer optikern hem provlinser som kunden ska få testa och när de anlånt till butiken bokas det tid för linsträning. När kunden satt i linsen i ögat kollas synskärpan och linsens passform bedöms i biomikroskopet. Efter en vecka gör man en uppföljning för att säkerställa att det inte uppkommit några besvär.

Inte vid infektion

Vid infektion behöver vi en stabil tårfilm för att motverka att infektionen sprider sig till ögonen, vilket i värsta fall kan leda till djupa sår på hornhinnan som påverkar synen permanent. Under sjukdom är bakteriefloran på hornhinnan starkare. Tårfilmen innehåller bakteriedödande enzymer som skyddar ögonen. Bär man kontaktlinser när man är sjuk hämmar man syretillförseln till ögat vilket hämmar tårfilmens förmåga att skydda ögat.

Få diskhon skinande ren

KÄLLA: expressen.se

Med bikarbonat kan du få det mesta i köket rent, även när du fått slut på svinto. Följ de här stegen för att få en skinande ren diskho på nolltid!

En diskho får stå ut med mycket under bara en enda dag.

Är den lite lätt smutsig kan det räcka att gno runt med diskmedel och diskborsten för att fräscha upp.

Men ibland kan det behövas något riktigt effektivt. Det absolut bästa för att rengöra en ingrodd diskho är något många har hemma – bikarbonat.

Gör så här:

1. Torka ur diskhon ordentligt på alla lösa matrester.
2. Fukta diskhon och strö ett fint lager med bikarbonat över hela botten.
3. Låt verka en minut och använd sedan en kökssvamp för att skrubba rent. Diskhon kommer bli skinande ren.

Ser du till att göra det här lite då och då kommer diskhon vara mycket enklare att underhålla.

Folk läser olika på internet

KÄLLA: 8sidor.se

Folk i alla åldrar är på internet i Sverige. Men ofta läser de helt olika saker.

Nästan alla i Sverige är på internet varje dag.

Bara 4% använder inte internet alls.

Folk som är födda på 1960-talet eller 1970-talet tittar mycket på Instagram och Facebook.

Folk som är födda på 1990-talet eller 2000-talet tittar mycket på Tiktok och Snapchat.

Det visar undersökningen Svenskarna och internet som är gjord av organisationen Internetstiftelsen.

Att människor tittar på olika sajter gör att folk i olika åldrar får olika tankar om hur världen ser ut.

Då kan det bli svårt att prata om samma saker och förstå varandra.

Förr i tiden tittade vi på samma tv-kanal och läste samma tidning.

Då kunde vi prata om samma saker.

Det kan göra det lättare för människor att hjälpa varandra.

Jag hämtade bara idén och de på följande 5 sidor, på 8 sidor, artikeln är inte tänkt att vara lättläst.

Hiphop fyller 50 år

KÄLLA: 8sidor.se

Hiphop säger en del att det har blivit den mest populära musiken i världen.

Många tycker att hiphopen började 1973. Alltså för 50 år sedan.

Platsen var New York i USA.

Där fanns en man som kallade sig för DJ Kool Herc. Han spelade musik på fester. Då kom han på något nytt.

Han hade en skivspelare med plats för 2 LP-skivor. Han spelade 2 skivor samtidigt och växlade ljudet mellan dem och skapade en rytm.

Dessutom drog han i skivorna, fram och tillbaka, för att göra rytmiska ljud. Det kallas för scratch.

Han hade också en mikrofon där han pratade i takt till musiken. Rappade.

Hiphopen var född.

En av de första hiphopartisterna var Grandmaster Flash. Hans *The message* är en av de mest kända tidiga hiphoplåtarna i.

Snart kommer Grandmaster Flash till Sverige. Han ska spela på Debaser Strand i Stockholm den 21 oktober. Det är gratis.

Det är en fest för att fira att hiphopen fyller 50 år.

Grattis hiphopen!

Folk köper mer godis

KÄLLA: 8sidor.se

De senaste åren har det varit hög inflation i Sverige. Det betyder att mycket blir dyrare, till exempel mat.

Pengarna som människor tjänar har blivit mindre värda.

Folk köper mindre grönsaker och mindre frukt. Mer godis och läsk.

Det visar en undersökning från Statistiska Centralbyrån, SCB.

När folk har mindre pengar är det vanligt att köpa mer fett och socker än nyttig mat.

När det är dåliga tider måste människor välja bort mycket annat. Då kanske de ändå fortsätter med godis och läsk. Det är ett sätt att göra tillvaron lite roligare.

Dåligt på gruppboenden

KÄLLA: 8sidor.se

Det är dåligt på många gruppboenden i Sverige. En del människor som bor där är inlåsta.

Det visar en undersökning från myndigheten Ivo som kom nyligen.

Det var dåligt på 80 av de 90 gruppboenden som Ivo undersökte.

Nu vill organisationerna FUB och Autism Sverige ha ett möte med regeringen.

De vill träffa ministern Camilla Wal-
tersson Grönvall. Hon är ministern
som jobbar med politiken som hand-
lar om gruppboenden.

Organisationerna vill att regeringen
gör så att gruppboenden blir bättre.

Organisationerna vill att personalen
ska få mer utbildning.

Alla som jobbar på gruppboenden
ska lära sig mer om hur jobbet ska
fungera.

Gruppboenden finns för personer
med olika funktionsnedsättningar.

Cirka 40 000 bor på gruppboenden.

De har rätt att leva livet på samma
sätt som de som bor i eget boende.

Sverige är ett rikt land och borde ha
råd att göra livet bra för de personer-
na tycker många.

Ingen speciell bulle

KÄLLA: 8sidor.se

Den 4 oktober är det kanelbullens dag.

Då är det många i Sverige som äter bullar.

Många människor i andra länder förknippar Sverige med kanelbullar.

Sveriges bagare ville att kanelbullen skulle få ett särskilt skydd av EU.

Bara kanelbullar som bakas på ett visst sätt borde få kallas kanelbulle, tycker de.

Men domstol och Livsmedelsverket sa nej. Kanelbullen är inte tillräckligt speciell. Det finns liknande bakverk i andra EU-länder.

Några svenska saker som har EU-skydd är ostron från Grebbestad, löjrom från Kalix och äkta polkagrisar från Gränna.

Stopp för bensin- och dieselbilar

KÄLLA: 8sidor.se, regionstockholm.se

I centrala Stockholm ska det bli stopp för bensin- och dieselbilar.

Det är Kungsgatan, Birger Jarlsgatan, Hamngatan och Sveavägen.

Bara elbilar kommer få köra där, men även blåljusfordon och några andra.

Förbudet börjar gälla 2025.

Det har de styrande partierna i Stockholm; Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet beslutat.

De vill ha förbudet för att det ska bli bättre luft och ljudnivå i staden.

Moderaterna är emot.

Stockholm är den första platsen i Sverige som förbjuder bensin- och dieselbilar.

Smarta knep i köket

Vill du inte få äggskal i smeten, knäck ägget mot en plan yta och inte en kant. Sätt sedan in tummarna och bryt upp. Annars ställer hinnan till det.

Citron i äggvitan skapar större fluff, sockret stabiliserar.

Lax är generellt lite enklare att steka än annan fisk. I och med att den innehåller lite mindre vätska håller den ihop bättre och bränns heller inte lika lätt. Därför är det inte heller lika vanligt att man panerar laxen innan stekning.

Om du har en laxfilé som är rensad och klar utan skinn och ben, kan du vända laxen under stekningen. Sådana bitar säljs ofta i frysdisker på vanliga mataffärer. Steker du däremot laxfilé med skinnet kvar på ena sidan är det bättre att enbart steka på skinnsidan och istället ösa fett under stekningen.

KÄLLA: tv4.se, kitchentime.se

När du skrapar din färdigskurna mat från skärbrädan, använd knivens rygg istället för skärytan och undvik därigenom att kniven blir slö.

Om din skärbräda eller köksmaskin glider runt när du använder den, placera en fuktig kökshandduk under för att öka friktionen och minska risken att den glider iväg.

Placera potatisen i en slev när du ska skära snitt för att göra hasselbackspotatis så riskerar du inte att skära igenom.

Placera äggen i en plastpåse för att förhindra att de spricker när du kokar dem.

Frys in färska örter i smör eller olja för att de skall hålla smaken längre.

Frågar du en kock använder man både olja och smör till köttbullstekningen, för att oljan får vätskan att stanna kvar, smöret ger fin färg.

Ett sammanhang där du som gillar bacon men är lite hälsomedveten *inte* bör lyssna på tipset om att använda smör är när du steket bacon. Börja steka på svag värme, så får du ur mycket fett som du sedan knapersteker i på högre värme.

Kommunikation

Monolog är ett samtal eller tal där en person enbart talar till sig själv. Monologer kan förekomma i (enmans-)föreställningar och är belagt i svenska språket sedan 1799.

Monologer används bland annat i massmedier, undervisning, ståuppkomik och teatersammanhang som till exempel i en pjäs, där en roll uttrycker tankar, funderingar, eller liknande. Ibland förekommer även inre monologer.

Dialog kommer från grekiskan och betyder ”genom samtal”.

Från tidigt 1200-tal, från fornfranska dialoge litterärt arbete bestående av ett samtal mellan två eller flera personer, från latinska dialogus, från grekiska dialogos konversation, dialogue, relaterat till dialogesthai samtala från, dia-, tvärs, genom, (se dia-) + legein tala (se lektion (n.)).

Innebörden breddas till ett samtal på 1300-talet. En felaktig uppfattning att det bara kan

betyda samtal mellan två personer kommer från en sammanblandning av prefixen διά-, dia- och δι-, di-.

Ett ord för samtal mellan 2 personer är hybrid duologue (1864).

Medan litterära dialoger är föremål för litteraturvetenskapliga undersökningar, undersöks vardagsdialoger av språkvetare, bl. a. av sociolingvister.

Det har konstaterats att vardagsdialoger avlöper enligt vissa mönster där öppningsfas, huvudfas och avslutningsfas kan urskiljas. Under samtalets gång uppvisar deltagarna vissa beteenden som mer eller mindre noga följer inövade normer för att säkerställa dialogens/samtalets smidiga förlopp.

Dit hör rollbyte mellan lyssnare och talare, verbala och icke-verbala lyssnar-signaler, pauser, avbrott m.m.

Reglerna för dialoger är också kulturellt determinerade och även antalet deltagare påverkar dialogens form och utveckling. En mer allvarlig dialog är Svensk kod för bolagsstyrning tänkt att skapa förutsättningar för. Under styrelsemöten rekommenderar den generellt inte mer än sju deltagare, för att en dialog ska vara möjlig och för att grunderna för bästa möjliga beslut och diskussion ska föreligga. Deltagarantal över det resulterar som regel i att en grupp i gruppen tar över och flera deltagare sitter tysta och lyssnar. Som jämförelse så sker vid oreglerade vanliga samtal som utökas till tre eller flera deltagare som regel uppkomsten av ett mönster där en tar på sig en ledarroll och även använder det största talutrymmet. Undersökningar visar att inte ens vid vanliga samtal mellan två personer så fördelar deltagarna per ömsesidig automatik lika på talutrymmet.

Vanligast är fördelningen 70% respektive 30%. "Jag-svaga", skygga eller ledsna personer använder förmodligen av egen vilja cirka 10%, av det tillgängliga utrymmet.

En ökning från 5 till 7 deltagare i samtalsgruppen mer än fördubblar antalet relationer, och möjligheten till språklig interaktion och dialog minskar drastiskt.

I litteraturen återgivna dialoger med så kallat direkt tal får texterna att verka mera livliga och verklighetsnära. Detta grepp gör det också enklare att belysa olika frågor från olika håll genom att tilldela bestämda åsikter och därmed roller i texten. Den fiktive talarens uttryckssätt i dialogerna bidrar dessutom till dennes karaktärisering.

Envägskommunikation är en form av kommunikation som är enkelriktad. Exempel på enkelriktad kommunikation är massmedier såsom TV, radio och dagstidningar.

Interaktionspunkter mellan skribent och läsare, såsom insändare i en tidning eller en radiokanals webbplats, möjliggör däremot för kommunikation både mellan tittare/lyssnare/läsare och t. ex. skribent/läsare, men budskapet en läsare framför på en hemsida får å andra sidan inte likvärdig exponering som det skribenten publicerar.

Teknisk term för envägskommunikation är simplex.

Tvåvägskommunikation är en form av kommunikation där rollerna som sändare och mottagare av budskap kan skifta, till skillnad från vid envägskommunikation där rollerna som sändare och mottagare är fasta. Ett vanligt samtal med två vänner, en diskussion eller en lektion där eleverna eller kursdeltagarna deltar med kommentarer och frågor är olika exempel på tvåvägskommunikation.

Teknisk term för tvåvägskommunikation är duplex.

KÄLLA: Wikipedia

Det svenska musikundret

Sverige är världens 3:e största musikexportör efter USA och Storbritannien, så den största per capita.

Svenska låtskrivare som Andreas Carlsson och Max Martin har skrivit hits till bl. a. Backstreet Boys (I want it That way).

KÄLLA: SVT, musicexportacademy.com

Lite småländsk historia

Stenrike

Alla Smålands stenmurar finns där för att bönderna var tvungna att gräva sten ur marken innan de kunde bruka den.

Klasatorpet

I november 2025 fyller musikalen Kristina från Duvemåla 30 år.

Jag skrev om musikalen vid 25-årsjubileumet och de småländska bygderna då, men inte om filmen Utvandrarerna från 1969.

Klasatorpet är en småländsk torpstuga från 1800-talet som sedan 1969 är ett sommaröppet hembygdsmuseum.

Vid inspelningen av Vilhelm Mobergs roman Utvandrarerna 1969 var torpet inspelningsplats för Karl-Oskar och Kristinas bostad Korpamoen.

Klasatorpet ligger i Långasjö, sydväst om Emmaboda i Småland.

Torpet byggdes i början av 1800-talet och namnet fick det efter f. d. ryttare Per Klase i Växjö kompani som bodde här en tid. Sedan beboddes det av flera familjer.

Klasatorpet sköts av Långasjö hembygdsförening, som äger husen och intilliggande marker efter att dessa köpts loss från kyrkan.

Avsikten är att bevara torpmiljön och bruka jorden som på tidigt 1800-tal.

Filminspelningen

Inför filmatiseringen av Utvandrarerna sökte filmregissören Jan Troell efter en autentisk torpmiljö som kunde föreställa Korpamoen från Vilhelm Mobergs roman.

Med hjälp av Långasjö hembygdsförening fann han Klasatorpet som liknade Korpamoen.

Vilhelm Moberg godkände själva platsen som lämplig, även om han tyckte att marken kunde ha varit lite stenigare.

Klasatorpet gjordes på 6 månader om till Korpamoen och på sommaren 1969 var inspelningarna på platsen klara.

Turism

Redan när filminspelningen pågick började torpet besökas av turister.

Klasatorpet ser idag precis ut som under tiden för filminspelningen.

Därigenom kan man få en bild av hur livet tedde sig här på 1800-talet.

Vilhelm Moberg själv var inte förtjust i turismen kring Korpamoen. 1971 skrev han ett brev där han påpekade att Korpamoen var ett av honom påhittat namn och förbjöd användandet av namnet i marknadsföringen av Klasatorpet. Det hindrade inte att turismen kring gården fortsatt.

KÄLLA: SVT

Kurrande och spinnande

Kurrande

När katter kurrar säger de hej eller tack. Katten använder ofta detta för att visa att den är nöjd och belåten, t. ex. när den får något gott eller om den ser något bekant och skojigt.

Det kan också vara ett sätt för kattmamman att säga till sina kattungar att de ska följa med henne.

Spinnande

Katter uttrycker sina känslor genom att spinna, på samma sätt som när vi ler och hundar viftar på svansen.

Spinnande katter är dock inte alltid glada katter.

Tidigare vetenskaplig forskning har visat att katter inte bara spinner när de är glada, utan också när de är oroliga eller rädda. Spinnandet är en försvars-mekanism och ett sätt att behålla lugnet i pressade situationer.

Själva det spinnande ljudet uppstår från muskler i kattens struphuvud.

Muskulerna drar ihop sig och slappnar av i snabb takt och skapar därför en vibration.

Alla katter kan inte spinna och den lugnande vibrationen finns bara hos tamkatter och vissa vildkatter.

Katter som spinner kan inte ryta och tvärtom. Detta beror på det lilla benet som finns inuti stämbanden, som hos rytande katter är flexibelt.

KÄLLA: purina.se, mjau.se

Dialekter

Vad är en dialekt?

I ett språk kan det finnas olika dialekter. En dialekt är en variant av ett språk och den varianten talas i ett visst område.

Skillnaden mellan språk och dialekt

Ibland kan man undra varför något är en dialekt och inte ett eget språk. I Kina är dialekterna så olika varandra att talarna av två olika dialekter inte alls kan förstå varandra. Andra gånger kan det vara tvärtom. Språken norska och svenska är så lika varandra att svenskar och norrmän ofta förstår varandra väldigt väl. Men skillnaden är att Norge och Sverige är två självständiga nationer. Kina är en enda jättestor nation.

Det är ofta nationsgränserna som avgör var man drar gränsen mellan olika språk.

Har alla språk olika dialekter?

Det finns dialekter i alla levande språk, men alla språk har inte lika stora dialektskillnader. I länder där en folkgrupp som talar samma språk har bott länge finns det ofta många olika dialekter. I Storbritannien finns det därför fler engelska dialekter än i USA. Ändå är USA mycket större till ytan och det bor cirka fem gånger fler människor där.

Ofta är det så att ju längre tid en folkgrupp har bott på samma ställe, desto fler olika dialekter finns det.

Hur många svenska dialekter finns det?

Det går inte att säga hur många svenska dialekter det finns.

Man pratar ofta om t. ex. skånska eller norrländska, som om varje landskap eller till och med landsdel hade en enda gemensam dialekt. Men inom Skåne och Norrland finns det stora variationer i hur man pratar och det finns många olika dialekter. I Malmö i Skåne pratar man t. ex. malmöitiska, och i Umeå i Västerbotten umemål. Det är väldigt svårt att avgöra var en dialekt börjar och en annan slutar eftersom gränserna är flytande.

Hur stort område som har en och samma dialekt har människor också olika uppfattning om.

Man får faktiskt avgöra själv vad man talar och vad dialekten ska kallas.

Hur skiljer sig olika dialekter från varandra?

När folk talar märker man att dialekter är olika. I göteborgskan går man upp lite i slutet av en mening. I stockholmskan går man ner lite. Det finns olika sätt att uttala ett visst ljud på.

I skånskan har man ett rullande r baktill i halsen. I många andra dialekter uttalas r långt fram i munnen.

Orden kan också få olika slut i olika dialekter. Ett exempel är att man i många dialekter säger äte och inte äta. Ord kan böjas på olika sätt. I några dialekter säger man böt i stället för bytte.

Man har ibland dessutom olika ord för samma sak: pojke kan heta påg i skånskan, here i västgötskan och sork i gotländskan.

Standardspråk

Svenskt standardspråk, standard-svenskan eller rikssvenskan, är svenska som är lätt för alla att förstå eftersom det saknar ord och uttal som bara finns i dialekterna. Man kan säga att standardspråk är svenska utan dialekt. Det liknar skriftspråket. Orden som används är de som finns med i ord-listorna.

I regionalt standardspråk kan man höra på uttalet och vissa speciella ord från vilken större region eller del av landet en person kommer.

Det kan vara bakre r hos personer från Sydsverige, ankapade ord hos någon från Norrland eller Finland eller ord som gött och tetig hos en göteborgare.

Men i neutralt standardspråk är det omöjligt att höra varifrån talaren kommer.

Forskarna brukar säga att det egentligen inte finns någon som talar helt neutralt standardspråk.

Anledning och förändring

Alla språk som lever och används förändras med tiden.

Nyheter kommer in i språket på olika sätt. En del nyheter uppkommer direkt hos talarna. Andra nyheter lånas in från andra språk eller dialekter som talarna har kontakt med.

Vissa gamla uttal, ord eller former försvinner då, medan andra lever kvar. På så sätt blir språket en blandning av gammalt och nytt.

Dialekter finns för att blandningen av gammalt och nytt i språket skiljer sig åt från plats till plats. Olika nyheter har uppkommit i olika områden. Efterhand som tiden gått har det därför blivit större och större skillnader mellan dialekter runtom i landet.

Nyheter utifrån kanske inte har nått fram till en viss plats för att den är isolerad genom berg, hav eller skogar. Men även om det nya har nått fram är det inte säkert att det har börjat användas. Talare kan börja använda nyheter för att visa samhörighet med andra som talar likadant. Det kan t. ex. vara människor som de har kommit i kontakt med genom handel. Men genom att inte börja använda nyheterna kan de också markera avstånd mot människor som de inte känner samhörighet med.

Ofta sker allt det här ganska omedvetet.

Har vi alltid haft dialekter?

På de äldsta runstenarna kan man se att det knappt fanns några skillnader på språket i olika delar av Norden.

Men ganska snart började skillnader att uppstå. Först var det bara små dialektala skillnader men efterhand blev de större och språket i Norden delades upp i östnordiska och västnordiska. Östnordiskan är grunden till dagens svenska och danska.

På 800-talet hade de dialektala skillnaderna inom östnordiskan blivit så stora att språket i nuvarande Sverige räknas som ett eget språk: runsvenska.

Språket i Sverige från år 1225 kallar vi nu för fornsvenska. Årtalet är satt för att den äldsta kända handskriften på svenska skrevs då: den äldre Västgöotalagen. Genom att jämföra språket i de gamla landskapslagarna från 1200-1300-talen finns bevis på att det redan då fanns vissa dialektskillnader inom svenskan.

Ett exempel på dialektskillnader i fornsvenskan är ordet vecka.

I Uppland var uttalet vicka men i Västergötland sa man veka.

Språket fortsatte sedan att utvecklas olika på olika håll.

Vissa dialekter behöll de gamla orden från fornsvenskan medan andra bytte ut dem mot nya.

De nya kunde t. ex. komma från människor som talade danska, tyska eller norska.

Det berodde på vilka man hade kontakt med, t. ex. för handel.

Skillnaderna mellan olika svenska dialekter var som störst under 1800-talet och i början av 1900-talet.

Dialektutjämning

Dialekterna förändras med tiden. Ord som inte behövs längre försvinner. Istället uppstår nya ord för nya saker.

Förr bodde många på landet och jobbade inom jordbruket. De hade särskilda ord för olika redskap eller sysslor. De hässjade hö eller kärnade smör. Nu messar vi kompisar, mikrar maten och självscannar i mataffären.

Förr lekte de tjärpytsen och gjorde kalkugnsstopp, nu kör vi gokart och spelar wii.

Dialekterna i Sverige har blivit mycket mer lika varandra nu än vad de var för 100 år sedan. Detta kallas för dialektutjämning. Den största anledningen till dialektutjämningen är att samhället har förändrats så mycket. För 100 år sedan bodde många på samma plats hela livet. De hade inte så mycket kontakt med omvärlden. Nu reser och flyttar vi mycket mer och längre bort. Vi träffar oftare människor som kommer från olika delar av landet.

När talare av olika dialekter möts försöker de anpassa sig. De byter ut ord och uttal som de märker att andra verkar ha svårt att förstå. På så sätt har skillnaderna mellan dialekterna försvunnit mer och mer.

Pratar du likadant som dina föräldrar?

Nej. De har aldrig flyttat mer än några mil respektive några kilometer. Vi barn har flyttat flera gånger mellan olika landsdelar, gått i skolan och bott med folk från andra landsdelar och därmed fått nya dialektinfluenser.

Övriga Norden och Sverige

I de olika nordiska länderna talas olika mycket dialekt.

Svenskar talar mycket mer dialekt än danskar. I Danmark talade man mer dialekt förr i tiden. Där har dialektutjämningen har gått väldigt långt. Många danskar pratar nu som de gör i Köpenhamn.

Man säger att köpenhamnskan utgör standard för det danska talspråket.

Norrmän talar däremot mer dialekt än svenskar. Även i officiella sammanhang använder norrmän sin dialekt.

Ett exempel på en svenska som talar helt olika i olika sammanhang är tidigare tv-programledaren Tina Leijonberg. Är hon programledare talar hon rikssvenska/stockholmska, är hon gäst talar hon skånska.

Dialekter har högre status i Norge än i Sverige. En viktig anledning är att det i Norge finns 2 officiella skriftspråk: bokmål och nynorsk. Det gör att norrmännen är mer vana vid variation i både tal och skrift än vad vi är i Sverige.

Islänningar talar inte mycket dialekt alls. De har heller aldrig gjort det. Island är en ganska isolerad ö ute i Atlanten med en liten befolkning. De har därför inte lånat in nya ord och uttal från sina grannar på samma sätt som vi gjort här. En annan bidragande orsak är att islänningarna har en lång och stark skriftspråkstradition. Alla har kunnat läsa och läste ganska mycket även långt tillbaka i tiden. Det har hjälpt till att bevara språket och motverkat dialektala förändringar.

Färöarna har fler dialekter än Island, trots en mindre befolkning. Islänningarna har en lång skriftspråkstradition, men Färöarna fick inte ett skriftspråk förrän på slutet av 1800-talet. Ända fram tills dess utvecklades den talade färöiskan fritt utan ett skriftspråk att hålla sig till.

Idiolekt

Varje människa har ett unikt sätt att uttrycka sig på. Det gäller i tal, i skrift och med kropps-språket. Språkvetare kallar det för idiolekt.

Idiolekten påverkas mycket av dialekterna man hör.

Man påverkas mest som barn men även som vuxen. Det sociala sammanhanget påverkar också mycket. Det är t. ex. vilken utbildning och vilka yrken ens föräldrar och andra personer i ens närhet har när man är barn och utbildningen och yrket som man själv får. Även ålder och kön påverkar idiolekten.

Man kan säga att idiolekten skapas utifrån intryck och erfarenheter och den förändras med tiden.

Fördomar

Många fördomar är kopplade till dialekter. Stockholmare är snobbiga, göteborgare är roliga, norrlänningar är tysta.

Det här är såklart inte sant.

Ändå påverkas vi. Dialekten kan ge oss förutfattade meningar om nya personer vi träffar. Därför är det viktigt att vi blir medvetna om fördomarna och inte låta oss luras av dem!

Hur vi uppfattar en dialekt kan också ha med makt att göra. Stockholm förknippas med makt eftersom det är Sveriges huvudstad. Därför tycker många i andra delar av Sverige inte om stockholmskan så mycket.

Det känns lättare att tycka om dialekter som talas långt ifrån Stockholm, som värmländska eller gotländska.

Våra egna erfarenheter kan också påverka hur vi uppfattar olika dialekter. Om din bästa vän är skåning är det troligt att du gillar skånska även när någon annan pratar det. Då förknippar du skånskan med en person du verkligen gillar och omedvetet tycker du genast om andra som talar samma dialekt.

I 2 undersökningar från 70-talet och 90-talet var resultaten ganska lika varandra. Dialekterna i norra och västra Sverige var mer omtyckta än andra dialekter.

T. ex. var göteborgska, värmländska och dalmål mycket populära. Dessutom var gotländska mycket omtyckt i båda undersökningarna. Skånska och stockholmska var däremot mindre omtyckta.

Det fanns också attitydskillnader i olika delar av landet i undersökningarna. Norrländska var t. ex. mindre populärt i Skåne än i resten av landet och vice versa. Forskare har också kommit fram till att vi brukar vara lite extra misstänksamma mot våra grannar. Dialekterna i områden som gränsar till vårt eget område tycker vi ofta inte om.

Apropå skånska så förstår en skåning danska bättre än vad någon från en annan landsdel gör. Dels för att de oftare åker till Danmark, dels för att skånskan och danskan liknar varandra mer än vad danskan och andra svenska dialekter gör (Skåne har ju en gång varit danskt)

Med vår egen dialekt kan det vara lite blandat. På ett sätt tycker vi inte om den. Det känns finare att prata mindre dialekt och mer likt stockholmska (som har hög status trots att det inte är så populärt) eller standardspråket (utan dialekt). Men på ett annat sätt tycker vi om vår dialekt. Den visar samhörighet med vår familj och våra vänner, som pratar likadant som vi.

Dialekter har blivit vanligare i radio och tv. De hade länge låg status i samhället. Därför fick man inte tala dialekt i radio eller tv. Om någon talade dialekt i en äldre svensk film var det troligen för att visa att personen var obildad, dum eller okunnig.

Det var meningen att tittarna skulle skratta åt den som talade dialekt. I radio, tv och på teatern var det bara standardsvenska som gällde.

Först på 1970-talet när lokalradion kom började dialekter sakta att accepteras mer i media.

Idag har dialekterna högre status i vårt samhälle. Nu är det ganska vanligt med dialektala inslag i media. Det finns radio- och tv-program om dialekter (Fredrik Lindströms *Svenska dialektmysterier* på SVT som gick i flera säsonger t. ex.), vi hör dialekt i reklam, filmer och musik. På Internet finns det också många sidor på dialekt eller om dialekter.

Dessutom har många populära programledare och nyhetsuppläsare i radio och tv dialektalt uttal.

Även den vanliga människan från olika delar av landet är med i doku-såpor och tävlingsprogram.

På så sätt hör vi dialekter mycket mer i media nu än tidigare. Ett roligt exempel på det var när en bekant till mig från södra Hälsingland var med i Expedition: Robinson.

Vid ett senare tillfälle när deltagare med respektive träffades frågade programledaren Anders Lundin (f. ö. med sväger i mitt samhälle intill) hennes man om alla pratar sådär där-uppe.

- Ja, svarade han.

Jag reagerade en dag på att Keno numera inte sänds från Gotland med en gotländsk (gutisk) programledare.

Ganska värdelöst tycker jag, när det finns så många spelprogram.

Synen på dialekter

Dialekter har blivit mycket mer accepterade idag jämfört med förr i tiden. Tidigare var det väldigt viktigt för den som t. ex. ville göra karriär att arbeta bort sin dialekt. Att tala dialekt hade låg social status.

Det var standardsvenska som gällde om man ville höja sin sociala status.

Under de senaste cirka 100 åren har dialekterna i Sverige genomgått dialektutjämning. Det innebär att de både har blivit mer lika varandra över större områden och mer lika standardsvenskan. Därför har det blivit mycket lättare att förstå andra dialekter än vad det var förr, när skillnaderna kunde vara väldigt stora.

Det gör det lättare att acceptera att någon talar dialekt. Vi förstår ju ändå precis vad de säger.

En annan anledning till att dialekter har blivit mer accepterade i media och fått högre status är att vår värld har blivit så globaliserad. Vi kan ta

del av och resa över hela världen.
Men då har det blivit ett ökat intresse igen för det lokala och regionala.

Dialekten som ligger oss nära och som vi känner väl till ger oss trygghet i den stora världen. Många tycker det är kul att träffa svenskar på utlandsresan eller någon hemifrån när man turistar i Sverige.

Att dialekter hörs så mycket mer på radio och tv gör också i sig att de får högre status. Vi blir mer och mer vana vid olika dialekter. Ju fler dialekter vi hör, desto vanare blir vi och desto mindre reagerar vi på dem som något konstigt eller avvikande.

Det kan faktiskt kan ge en person högre status att tala dialekt idag. Dialekten visar din personlighet, att du är unik. Dialekten blir ett sätt att få folk att komma ihåg dig.

Den gör så att du sticker ut från mängden.

KÄLLA: isof.se

DHR 100 ÅR

Sveriges första handikapporganisation De Handikappades Riksförbund

Hundra år av frigörelse

I början av 1900-talet placerades människor med nedsatt rörelseförmåga på anstalter, drivna av välgörenhet. De fick nöja sig med ett kraftigt begränsat liv. Då, fanns det inget eller litet stöd att hämta från samhället.

Sedan dess har DHR kämpat för att nöta ner fördomar, sänka samhällets trösklar och utöka rättigheterna för personer med nedsatt rörelseförmåga.

Fler och fler människor i Sverige lever i över 100 år. Det ökar kraven på individuell anpassning och tillgänglighet i samhället.

KÄLLA: dhr.se

Svenskkanadensare

Svenskkanadensare (engelska: Swedish Canadians) är en grupp i Kanada med svenska rötter.

Antal sammanlagt: 334 765
1,1% av Kanadas befolkning

Mestadels i Västra Kanada

Viktiga svenskorter är Calgary och Edmonton i Alberta, Toronto i Ontario, Vancouver i British Columbia och Winnipeg i Manitoba.

Språk

Engelska, franska och svenska

Religion

Övervägande lutheraner, svenska kyrkan, andra protestanter och katoliker

Historia

Den första emigrationen av svenskar till Kanada skedde på 1880-talet. De områden i Sverige man flyttade från var främst Stockholm och Norrland.

Svenskarna bosatte sig främst de västra Kanada, särskilt Saskatchewan, Alberta, Manitoba och British Columbia (alltså ungefär de nyss nämnda). Där var klimatet och odlingsförhållandena ganska lika dem i Sverige.

De svenska invandrarna som anlät på senare år har framför allt bosatt sig i Toronto och Vancouver.

Norskamerikaner

TV-programmet Allt för Sverige, som förra artikeln är inspirerad av, är från början norskt, Alt for Norge.

Norsk emigration till USA pågick särskilt 1860-1920. Bland de här utvandrarernas ättlingar finns det fortfarande många som betecknar sig som norrmän i Amerika.

Allt färre norskamerikaner talar norska och det finns inte längre någon norskspråkig tidning i USA. Det finns mer än 4,5 miljoner norskamerikaner och de lever främst i den övre Mellanvästern.

Utbredning och flyttning Det är tätast mellan norsk-amerikanerna i Minnesota, North Dakota och South Dakota.

På 1850-talet försökte Bull (1818-1880) förgäves upprätta kolonin Oleana för skandinaviska invandrare i Pennsylvania.

Mattraditionerna från hemlandet blir ofta kombinerade på nya sätt i USA. Luttfisk, köttbullar, kålrotspasta, tranbärssylt och lefsor (mjukt bröd) serveras på samma tallrik under ett 17 maifirande.

Vid den amerikanska folkräkningen år 2000 registrerades 4,5 miljoner med delar av norska anor i Amerika. Det är lika många som hela Danmarks befolkning. De flesta av norskamerikanerna är ättlingar till norska invandrare som kom till Amerika 1860-1920 och som slog sig ned i mellanvästern. I de sista 2

generationerna har så många flyttat, att bara hälften av norskamerikanerna nu finns i mellanvästern, men man uppskattar att nästan 9 av 10 har band till mellanvästern (de själva eller en eller båda föräldrarna är födda där), men saknade möjligheter och jobb i mellanvästern har medfört att många norskamerikaner har flyttat till andra delar av landet.

Etniska norrmän och deras ättlingar representerar 1,6% av den totala amerikanska befolkningen. Totalt sett utgör skandinaver cirka 4% av befolkningen i USA, men detta tal är mycket högre i övre mellanvästern (särskilt Minnesota, västra Wisconsin, North Dakota, South Dakota och norra Iowa), där skandinaver utgör cirka 25% av befolkningen och mycket lägre i sydstaterna – etniska norrmän utgör nära 0% av befolkningen i de flesta av de här staterna.

Norsk-amerikaner efter delstat

De 10 delstaterna med flest norskamerikaner är:

Minnesota – 851 000
Wisconsin – 456 000
Kalifornien – 436 000
Washington – 368 000
North Dakota – 193 000
Illinois – 179 000
Iowa – 167 000
Oregon – 147 000
Texas – 119 000
South Dakota – 115 000

De 10 delstaterna med högst procentandel norrmän:

North Dakota – 33% av delstatens vita befolkning är av norskt ursprung
Minnesota – 20%
South Dakota – 17%
Montana – 12%
Wisconsin – 10%
Washington – 8%
Iowa – 6%
Alaska – 6%
Oregon – 5%
Wyoming – 5%

Stora universitet som University of Washington, University of Oregon och University of Wisconsin erbjuder också studier i norska inom ramen för sina studieprogram för germanska språk.

KÄLLA: svt.se, Wikipedia

Norska språket

Användningen av det norska språket nådde en topp mellan 1900 och första världskriget (som startade 1914), då över en miljon amerikaner talade norska som förstaspråk och det utkom en rad norskspråkiga tidningar i den övre Mellanvästern.

1910 abonnerade mer än 600 000 hem på minst en norsk tidning och mer än 3 000 lutherske kyrkor använde norska som enda språk i gudstjänsterna.

Idag är det bara 81 000 amerikaner som talar norska som hemspråk.

Flera lutherska college etablerade av norskamerikaner, som St. Olaf College, Luther College och Pacific Lutheran University, erbjuder norska i sina undergraduateprogram.

Hjälp i nöd på väg och bilbärgning

Sveriges största organisation inom vägassistans och bilbärgning har en historia i Sverige sedan 1947.

1947 – Räddningskåren bildas

Räddningskåren var pionjärerna som utvecklade bilbärgningstjänsten i Sverige. Räddningskåren var en unik organisation som saknade motstycke någon annanstans i världen.

Räddningskåren utförde då det mesta:

Bilbärgning och bilassistans

Ambulans- och sjuktransporter via bil, helikopter och flygplan.

Restvärdesräddning vid eldsvådor

Katastrofhjälp vid olyckor av alla slag

Grodmanuppdrag

Låsservice

Länspumpning

Hissreparationer

Service av värmepannor

TV- och radioreparationer

Förbandslåda

Företaget finansierades bl. a. genom försäljning av årliga abonnemang, t.ex. för bilbärgning. I mitten av 60-talet instiftades en ny lag för ambulansverksamhet.

Samtidigt införde försäkringsbranschen en räddningsförsäkring för bilar. I och med detta ändrades förutsättningarna så radikalt för Räddningskårens verksamhet att företaget lades ned.

1965 bildas Bärningskåren.

Verksamheten renodlas till bärningstjänster, utvecklas och allt fler stationer etablerar sig i landet. Det här är grunden för den genuina lokala förankringen som vi ser idag, där många stationer haft ett ägande i flera generationer.

1991 bildas ett bärningsföretag och 1992 bildas ett större företag av så gott som alla dem.

Det företaget tar över verksamheten från Bärningskåren och fortsätter att vidareutveckla Sveriges bärnings- och bilassistanstjänster.

1992 bildas organisationen

1997 köps ett faktureringsföretag och det tidigare bolaget

1999 utvecklas och kvalitetssäkras verksamheten i takt med digitalisering och ständigt förbättrade arbetssätt.

2006/2012 digitaliseras alla fordon med ett egenutvecklat IT-system som innefattar allt från larm till faktura och underlag till försäkringsbolag.

2017 kom en digital tjänst med verkstadsregister. All information om Sveriges verkstäder samlas och görs åtkomlig för alla bärgare.

Fr.o.m nu kan man planera inkommande arbeten med verkstäder och ge försäkringsbolagen rätt information.

2018 är ett betydelsefullt år.

Nationellt servicecenter och trafikledning drivs från nu i egen regi. Det innebär total kontroll på hela larmkedjan och med det lägre larmkostnader och ökad kvalitet i servicen.

2018 kom en digital tjänst som gör det möjligt att larma via mobilen, bli automatiskt positionerad, gå före i kön, få ett SMS med ankomsttid och få kontakt med bärgaren som är på väg.

Dagens verksamhet

Idag är verksamheten digitaliserad och har personal och bärgare strategiskt utplacerade i hela landet.

Hela arbetsflödet är digitaliserat, från larm via egen nationell larmcentral till hantering av uppdrag, dokumentation och uppföljning.

PAPPER OCH STYGN

